

มาตรฐานห้องสมุด พ.ศ. ๒๕๔๙

บุญทา วิศวไพศาล และ จุฑามาศ มงคลพิทักษ์สุข
ประธานแผนกมาตรฐานห้องสมุด ปี พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๔๙
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯจัดให้มีแผนกมาตรฐานห้องสมุดในโครงสร้างคณะกรรมการบริหารสมาคมห้องสมุดฯตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๐ เป็นต้นมา และมีการจัดทำมาตรฐานห้องสมุดขึ้นใช้ เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงและพัฒนาห้องสมุดในประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้า มีมาตรฐาน สอดคล้องกับวิทยาการ เทคโนโลยี ความต้องการของผู้ใช้บริการ มาตรฐานห้องสมุดได้จัดทำขึ้นหลายประเภทบางมาตรฐานได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัย บางมาตรฐานยังอยู่ในระหว่างพิจารณาปรับปรุงแก้ไข

ก่อนที่จะได้มาตรฐานห้องสมุด พ.ศ.๒๕๔๙ คณะอนุกรรมการแผนกมาตรฐานห้องสมุดปี พ.ศ.๒๕๔๘-๒๕๔๙ จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการเสวนาและวิพากษ์ร่างมาตรฐานห้องสมุด พ.ศ.๒๕๔๘ ซึ่งเป็นร่างมาตรฐานกลางที่คณะอนุกรรมการแผนกมาตรฐานห้องสมุด ปี พ.ศ.๒๕๔๖-๒๕๔๗ ร่างไว้แต่ยังไม่ได้ประกาศใช้ การประชุมครั้งนี้ มีการระดมความคิดเห็นและมุมมองร่วมกัน โดยผู้เข้าร่วมประชุมมาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุด ข้อคิดที่ได้ มีการนำมาพัฒนามาตรฐานห้องสมุดให้เหมาะสมและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และนำเสนอร่างมาตรฐานที่ผ่านการพิจารณาแล้วต่อคณะกรรมการบริหารสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ซึ่งได้เห็นชอบและประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๙

มาตรฐานห้องสมุด พ.ศ.๒๕๔๙ เป็นมาตรฐานกลางเชิงคุณภาพ ใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานห้องสมุดประเภทอื่นๆ ห้องสมุดแต่ละประเภท จะกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์ประเมินตามองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมกับภารกิจหน้าที่และบริบทของห้องสมุดแต่ละประเภท เนื้อหาในมาตรฐานแบ่งออกเป็น ๙ หมวด ได้แก่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและยุทธศาสตร์ การบริหาร งบประมาณ บุคลากร ทรัพยากรสารสนเทศ อาคารสถานที่และครุภัณฑ์ การบริการ เครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและการประเมินคุณภาพห้องสมุด

Thai Library Standard 2006

by Boonta Wissawapaisal and Jutamas Mongkolpitaksuk
Chief of Library Standard Department 2005-2006, TLA

Thai Library Association or TLA formulated the Library Standard Department in 1987. The department has developed many library standards to be used as guidelines for library development in Thailand. The standards serve the needs of the library users and are updated regularly to keep up with the evolving technology and knowledge. Some standards have been revised a few times, while others have not yet been revised.

Initially, the 2003 - 2004 Library Standard Sub-committee created the draft 2006 Thai Library Standard. After that, the 2005 - 2006 Library Standard Sub-committee organized the workshop to review the 2006 draft. Workshop participants included library experts, and scholars in the field of library & information sciences and related subjects. The comments and suggestions from the workshop were used to improve the 2006 draft, which was resubmitted to the TLA Executive Boards for approval. Eventually, the draft was approved and launched on February 14, 2006.

The 2006 Thai Library Standard is a quality based standard suitable for use in all types of libraries. These libraries shall use this standard as a basis to develop their own indicators, and assessment criteria that are in line with the surrounding environment and their corresponding duties. The 2006 Thai Library Standard comprises 9 categories: 1) visions, missions, goals and strategies 2) administrations 3) budgets 4) personnel 5) library materials 6) library buildings and facilities 7) library services 8) library cooperation and networking 9) library assessments

ประกาศสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เรื่อง มาตรฐานห้องสมุด พ.ศ. ๒๕๔๙

มาตรฐานห้องสมุด พ.ศ. ๒๕๔๙ จัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้และการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นการตอบสนองการเรียนรู้ ด้วยตนเอง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความต้องการของบุคคลและสังคม เพื่อส่งเสริม คุณภาพและพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีเกณฑ์และแนวทางการบริหาร จัดการห้องสมุดสู่มาตรฐานสากล สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงกำหนดมาตรฐานห้องสมุดไว้ ดังนี้

- ข้อ ๑ ประกาศนี้ เรียกว่า “ประกาศสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง มาตรฐานห้องสมุด พ.ศ. ๒๕๔๙”
- ข้อ ๒ ให้ใช้ประกาศนี้ ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศ เป็นต้นไป
- ข้อ ๓ ในประกาศนี้

ห้องสมุด หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่จัดตั้งเพื่อเป็นแหล่งการ เรียนรู้ ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ อาจมีชื่อเรียกว่า หอสมุด ห้องสมุด สำนักหอสมุด สถาบันวิทยบริการ ศูนย์บรรณสาร ศูนย์สารสนเทศ ศูนย์สารนิเทศ สำนักวิทยบริการ หรือ ชื่ออื่นใดที่มีการกิจในทำนองเดียวกัน

บุคลากร หมายถึง บุคคลที่ปฏิบัติงานในห้องสมุด มีหน้าที่แตกต่างกันตามภาระงาน มีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงาน เพื่อจัดเก็บ รวบรวม ดำเนินงานด้านเทคนิคและบริการสารสนเทศ บุคลากรที่จำเป็นประกอบด้วย ผู้บริหารห้องสมุด ผู้ปฏิบัติงานในระดับวิชาชีพด้านบรรณารักษ ศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ สารนิเทศศาสตร์ หรือชื่ออื่นใดด้านห้องสมุด และผู้ปฏิบัติงานที่มี พื้นฐานความรู้ทางวิชาการด้านอื่นที่จำเป็น สำหรับการปฏิบัติงานในห้องสมุด

ผู้รับบริการ หมายถึง กลุ่มเป้าหมายที่ห้องสมุดต้องให้บริการ

- ข้อ ๔ กำหนดมาตรฐานห้องสมุด พ.ศ. ๒๕๔๙ ดังต่อไปนี้

หมวด ๑
วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและยุทธศาสตร์

วิสัยทัศน์

ห้องสมุดเป็นพลังขับเคลื่อนสังคม ไปสู่สังคมแห่งความรู้และการเรียนรู้

พันธกิจ

๑. พัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งความรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิต
๒. พัฒนาบุคลากรห้องสมุดให้มีศักยภาพ และสมรรถภาพทางวิชาการและวิชาชีพ
๓. พัฒนาศูนย์บริการสารสนเทศให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม
๔. พัฒนาบริการสารสนเทศให้มีคุณภาพ และส่งเสริมทักษะการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของผู้รับบริการ
๕. พัฒนาการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เป้าหมาย

๑. เพื่อให้มีบริการห้องสมุดอย่างทั่วถึงและผู้รับบริการพึงพอใจ
๒. เพื่อให้มีบุคลากรที่มีศักยภาพและสมรรถภาพทางวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมตามอัตราส่วนที่สอดคล้องกับลักษณะและปริมาณงาน
๓. เพื่อให้มีทรัพยากรสารสนเทศหลากหลายรูปแบบ สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษา เพื่อสร้างสังคมแห่งความรู้และการเรียนรู้
๔. เพื่อให้มีกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การเรียนรู้ และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคม
๕. เพื่อให้มีการจัดการทรัพยากรด้านอาคาร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้รับบริการ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ยุทธศาสตร์

๑. จัดกิจกรรม บริการและส่งเสริมการอ่านอย่างเป็นรูปธรรมตามนโยบายของรัฐ
๒. เสนอให้มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ในการสร้าง สนับสนุนและพัฒนาห้องสมุด

๓. กำหนดมาตรฐานห้องสมุดทั้งมาตรฐานกลาง มาตรฐานห้องสมุดแต่ละประเภท มาตรฐานงานเทคนิค และทางเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง

๔. พัฒนาศักยภาพและสมรรถภาพของบุคลากรห้องสมุดอย่างต่อเนื่อง

๕. พัฒนาเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างห้องสมุด

๖. ส่งเสริมให้มีการประกันคุณภาพห้องสมุด

๗. สร้างและส่งเสริมกลไกการตลาด การสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์ห้องสมุด

หมวด ๒

การบริหาร

ห้องสมุดมีหน้าที่หลักในการบริหารจัดการทรัพยากร และบริการสารสนเทศตามนโยบาย เป้าหมายและโครงสร้างขององค์กร โดยมีคณะกรรมการกำหนดนโยบายในการพัฒนาและ ประเมินผลการดำเนินงาน มีผู้บริหารห้องสมุดและบุคลากรห้องสมุดทำหน้าที่ตามภาระงานของ ห้องสมุด คณะกรรมการบริหารห้องสมุดประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และผู้รับบริการ ห้องสมุดหรือชุมชน เพื่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่ดี โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพให้ เกิดประโยชน์แก่ผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

หมวด ๓

งบประมาณ

ห้องสมุดควรได้รับงบประมาณจากองค์กรเจ้าสังกัดอย่างเพียงพอ และจัดหารายได้อื่นให้ สามารถดำเนินงานตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ งบประมาณของห้องสมุดควรแยกเป็น อิสระจากงบประมาณส่วนรวมขององค์กร รายได้ที่ได้จากกิจกรรมและบริการของห้องสมุดควร สงวนไว้เป็นค่าใช้จ่าย เพื่อการพัฒนาห้องสมุดนอกเหนือจากงบประมาณที่ได้รับจากเจ้าสังกัด

หมวด ๔

บุคลากร

ห้องสมุดควรมีบุคลากรที่มีคุณวุฒิ คุณสมบัติ และอัตรากำลังตามความจำเป็น สอดคล้อง กับนโยบายและเป้าหมายขององค์กร การพิจารณาจำนวนและคุณสมบัติของบุคลากร ต้องคำนึง ถึงจำนวนผู้รับบริการ ทรัพยากร เทคโนโลยี และบริการสารสนเทศของห้องสมุด การกำหนด คุณวุฒิ คุณสมบัติ หน้าที่ความรับผิดชอบและจำนวนบุคลากร ให้เป็นไปตามประกาศมาตรฐาน ของห้องสมุดแต่ละประเภท ควรพิจารณาให้มีตำแหน่งบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและ

การสื่อสาร เพื่อพัฒนาระบบงานเทคโนโลยีสารสนเทศของห้องสมุด และกำหนดให้มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี

หมวด ๕

ทรัพยากรสารสนเทศ

ห้องสมุดควรกำหนดนโยบายและหลักเกณฑ์การจัดการ เพื่อเพิ่มจำนวนทรัพยากรสารสนเทศอย่างมีระบบและต่อเนื่อง สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายขององค์กรภายใต้บริบทของชุมชนและสังคม ห้องสมุดต้องจัดหาและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศหลากหลายรูปแบบ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ให้ครอบคลุมและทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี และมีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้รับบริการสามารถสืบค้นและเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างสะดวก รวดเร็ว

หมวด ๖

อาคาร สถานที่และครุภัณฑ์

อาคาร สถานที่ห้องสมุดควรตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางชุมชน มีการออกแบบอย่างเหมาะสม ตามมาตรฐานทางสถาปัตยกรรมและวิศวกรรม บุคลากรห้องสมุดมีส่วนร่วมในการออกแบบ โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้ให้บริการและผู้รับบริการทุกกลุ่มเป้าหมายและการขยายพื้นที่ในอนาคต ควรมีพื้นที่ปฏิบัติการและบริการด้านเทคโนโลยี ห้องเก็บวัสดุอุปกรณ์ ห้องน้ำและอื่นๆ ตามความเหมาะสม ครุภัณฑ์ห้องสมุดควรได้มาตรฐานและเพียงพอสำหรับการปฏิบัติงานและการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ มีระบบควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น การระบายอากาศ แสงสว่าง เสียง ระบบป้องกันสาธารณภัยอย่างเหมาะสมและได้มาตรฐาน เพื่อป้องกันและบำรุงรักษาทรัพยากรสารสนเทศมิให้เกิดการชำรุดเสียหายก่อนเวลาอันสมควร

หมวด ๗

การบริการ

ห้องสมุดควรมีบริการพื้นฐาน และบริการอื่นๆ ตามความเหมาะสม ในรูปแบบที่หลากหลาย มีระเบียบการให้บริการเพื่อให้ผู้รับบริการทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการอย่างเสมอภาค สามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้อย่างรวดเร็วตรงตามความต้องการ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีการนำกลยุทธ์การตลาดและการประชาสัมพันธ์มาใช้ในการจัดบริการและกิจกรรมห้องสมุดเชิงรุก

หมวด ๘
เครือข่ายและความร่วมมือระหว่างห้องสมุด

ห้องสมุดควรสร้างพันธมิตร และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้อื่น เพื่อสนับสนุนเสริมสร้างสังคมแห่งความรู้และการเรียนรู้ และการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน

หมวด ๙
การประเมินคุณภาพห้องสมุด

ห้องสมุดควรมีระบบการประกันคุณภาพและตัวชี้วัด เพื่อใช้ในการประเมินคุณภาพและพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการห้องสมุด

ประกาศ ณ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙

(ศาสตราจารย์ คุณหญิงแม้นมาส ชวลิต)
นายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ